

Læreplan i sosiologi og sosialantropologi

Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 24. mars 2021 etter delegasjon i brev av 13. september 2013 fra Kunnskapsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjelder fra 01.08.2021

Om faget

Fagets relevans og sentrale verdier

Sosiologi og sosialantropologi handler om å gi elevene samfunnsvitenskapelig innsikt i det moderne samfunnet og samfunnsutviklingen. Gjennom faget skal elevene utvikle forståelse av hvilken betydning sosiale og kulturelle prosesser har for individet og samfunnet. Faget skal også gi forståelse av ulike levemåter og perspektiver, og slik utvikle demokratisk medborgerskap i det mangfoldige samfunnet. Faget skal videre gi elevene innsikt i hvordan samfunn, kultur og individ preges av mangfold, globalisering og raske teknologiske endringer, og slik legge til rette for videre studier og arbeidsliv.

Alle fag skal bidra til å realisere verdigrunnet for opplæringen. Sosiologi og sosialantropologi skal bidra til bevisstgjøring av hvordan identitet dannes, og skape grunnlag for aktiv medvirkning i inkluderende, likeverdige og mangfoldige fellesskap. Faget skal også bidra til at elevene lærer å tenke vitenskapelig, kunnskapsbasert og kritisk i møte med spørsmål som berører individ og samfunn.

Kjerneelementer

Samfunnsvitenskapelig metode og kildebruk

Kjerneelementet samfunnsvitenskapelig metode og kildebruk handler om å gi elevene innsikt i samfunnsvitenskapelig forskning og tenkemåter. Det innebærer kunnskap om og anvendelse av metoder, analyseverktøy og teorier. Det handler også om etiske hensyn og kritisk og variert kildebruk.

Sosialisering og medborgerskap

Kjerneelementet sosialisering og medborgerskap handler om hvordan vi søker tilhørighet i små og store fellesskap, og hvordan vi påvirkes og påvirker i sosialt samspill og kommunikasjon gjennom hele livet. Det omfatter også sosiale og teknologiske endringer, og hvordan disse påvirker individ og samfunn. Kjerneelementet handler også om å ha en kritisk forståelse av identitetsdanning og sosial atferd. Videre handler sosialisering og medborgerskap om hvordan sosiale prosesser kan føre til sosiale avvik, marginalisering og utenforskap, og om ulike former for maktutøvelse, og hvilke konsekvenser de kan føre til for ulike sosiale fellesskap.

Kulturforståelse og interkulturell kompetanse

Kjerneelementet kulturforståelse og interkulturell kompetanse handler om forståelse av likheter og forskjeller innad i og mellom kulturer. Kjerneelementet handler også om en utforskende tilnærming til kulturer, levemåter og tenkemåter, og om å sammenligne kulturfenomener og analysere hvordan kulturer er både stabile og i endring i en kompleks verden. Videre handler dette kjerneelementet om å forstå muligheter og utfordringer som ligger i kulturelt mangfold, og om at forståelse av urfolks- og minoritetsperspektiver er en forutsetning for et velfungerende flerkulturelt, mangfoldig og demokratisk samfunn.

Sosiale strukturer, aktører og handling

Kjerneelementet sosiale strukturer, aktører og handling handler om forskjellige måter å organisere små og store fellesskap på i ulike samfunn og kulturer. Kjerneelementet handler videre om sosiale prosesser i forbindelse med sosial ulikhet, fordeling av goder, arbeids- og produksjonsforhold og makt, nasjonalt og internasjonalt. Det handler også om hvordan globalisering, ny kunnskap og moderne teknologi endrer levemåter, forskyver makt og skaper nye måter å samhandle på, og om forutsetningene for en bærekraftig samfunnsutvikling.

Tverrfaglige temaer

Folkehelse og livsmestring

I sosiologi og sosialantropologi handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring om sammenhenger mellom identitetsdanning, sosialt samspill og kommunikasjon. Det handler om hvordan sosial bakgrunn og sosialiseringprosesser påvirker identitet, levemåte og egen velferd. Det handler også om å reflektere over egne muligheter til å medvirke i og påvirke samfunnet gjennom ulike sosialiseringprosesser.

Demokrati og medborgerskap

I sosiologi og sosialantropologi handler det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap om demokratiske verdier og demokratiske spilleregler i et mangfoldig samfunn, lokalt, nasjonalt og globalt. Det handler om også om sosiale strukturer og sosiale prosesser som fører til et aktivt medborgerskap og motvirker utenforskap, og å utvikle et aktivt og kritisk blikk på eksisterende sosiale strukturer.

Bærekraftig utvikling

I sosiologi og sosialantropologi handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om hvordan sosiale handlinger har innvirkninger på og konsekvenser

for livsgrunnlaget og sosiale omgivelser nå og i framtiden. Det handler også om sammenhengen mellom sosiale, teknologiske og økonomiske forskjeller og hvordan disse sammenhengene påvirker menneskers muligheter til å skape bærekraftige samfunn.

Grunnleggende ferdigheter

Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i sosiologi og sosialantropologi innebærer å uttrykke egne meninger, lytte til og gi respons i spontan og forberedt samtale. Det innebærer også å bruke fagspråk i drøfting og refleksjon over faglige emner, og bygge opp argumentasjon og tilpasse muntlig tekst til mottaker og formål. Muntlige ferdigheter innebærer i tillegg å bruke kilder på en kritisk måte som lar seg etterprøve.

Å kunne skrive

Å kunne skrive i sosiologi og sosialantropologi innebærer å bruke fagspråk og varierte skrivestrategier for å utforme tekster tilpasset mottaker og formål. Det innebærer videre å utforske og reflektere over faglige emner og problemstillinger, å bygge opp argumentasjon og å bruke kilder på en kritisk måte som lar seg etterprøve. Det innebærer også å revidere egne tekster.

Å kunne lese

Å kunne lese i sosiologi og sosialantropologi innebærer å finne og kritisk vurdere eksplisitt og implisitt informasjon i tekster. Det innebærer også å sammenligne, tolke og systematisere informasjon ut fra ulike tekster for å reflektere, vurdere og trekke faglige slutninger. Det innebærer videre å vurdere ulike perspektiv og formål med tekster.

Å kunne regne

Å kunne regne i sosiologi og sosialantropologi innebærer å hente ut, beskrive og tolke informasjon fra tallmateriale i tabeller, statistikk og grafiske framstillinger. Det innebærer også å bruke og bearbeide informasjonen for å forstå og vise sammenhenger og å sammenligne, vurdere og presentere resultater på ulike måter.

Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter i sosiologi og sosialantropologi innebærer å bruke digitale ressurser til å søke etter, innhente og behandle informasjon, og å kommunisere og presentere eget arbeid på ulike måter. Digitale ferdigheter innebærer videre å vurdere, bearbeide og sammenstille informasjon, utøve

kildekritikk og vise til kilder på en måte som lar seg etterprøve. Det handler også om å utvikle etisk bevissthet og å vise digital dømmekraft.

Kompetansemål og vurdering

Kompetansemål og vurdering i sosiologi og sosialantropologi

Kompetansemål

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- finne og vurdere informasjon for å analysere faglige spørsmål og problemstillinger
- vurdere samfunnsvitenskapelige teorier, metoder og tenkemåter, og bruke disse for å utforske sosiale og kulturelle fenomener og gjennomføre samfunnsfaglige undersøkelser
- gjøre rede for og reflektere over sosialisering som en livslang prosess
- drøfte årsaker til sosiale avvik og reflektere over og vurdere individuelle og kollektive reaksjoner
- drøfte ulike oppfatninger av begrepet kultur, og sammenligne kulturfenomener innad i og mellom kulturer
- analysere hvordan kulturer er stabile og i endring, og drøfte utfordringer og muligheter som følger av kulturelt mangfold
- gjøre rede for ulike former for makt og vurdere hvordan utøvelse av makt påvirker aktører, strukturer og handlinger
- drøfte hvordan medier, kommunikasjon og samhandling endrer seg i takt med utvikling av ny teknologi
- reflektere over årsaker til marginalisering i samfunnet og utforske og vurdere tiltak som kan motvirke utenforskap og fremme inkludering
- utforske og reflektere over mangfold og variasjoner i ulike urfolks kulturer og samfunnsliv
- drøfte betydningen av kulturforståelse og interkulturell kompetanse i et demokratisk og mangfoldig samfunn
- bruke teorier om lagdeling og klasser for å drøfte sosial ulikhet
- gjøre rede for forutsetninger for sosial mobilitet og drøfte konsekvenser av høy og lav sosial mobilitet i ulike samfunn og kulturer
- drøfte konsekvenser av ulik organisering av arbeid og vurdere betydningen av arbeid og produksjon for individ og samfunn
- vurdere ulike former for arbeidsdeling og drøfte sammenhenger mellom teknologi, produksjon og samfunnsendringer
- vurdere hvordan politiske ideologier behandler makt- og fordelingsproblemer, og drøfte oppfatninger av rettferdighet og fordeling

- drøfte sammenhenger mellom sosiale prosesser og sosial ulikhet på individ- og samfunnsnivå, og muligheter for å skape bærekraftige samfunn

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i sosiologi og sosialantropologi. Elevene viser og utvikler kompetanse i faget når de bruker faglige metoder og teorier i utforskende arbeid med og refleksjon over ulike emner og problemstillinger, muntlig og skriftlig. Videre viser og utvikler elevene kompetanse når de arbeider med det moderne samfunnet og samfunnsutviklingen og betydningen av sosiale og kulturelle prosesser for individ og samfunn i et samfunnsvitenskapelig perspektiv.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved å legge til rette for ulike måter å arbeide på. Læreren skal være i dialog med elevene om utviklingen deres i sosiologi og sosialantropologi, og elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i sosiologi og sosialantropologi.

Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har ved avslutningen av opplæringen etter sosiologi og sosialantropologi. Læreren skal planlegge og legge til rette for at eleven får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger. Læreren skal sette karakter i sosiologi og sosialantropologi basert på kompetansen eleven har vist ved å formidle innsikt i ulike emner, sammenhenger og problemstillinger i faget og ved å bruke faglige metoder og teorier til å belyse dem.

Vurderingsordning

Standpunktvurdering

Sosiologi og sosialantropologi: Eleven skal ha én standpunkt karakter.

Eksamen for elever

Sosiologi og sosialantropologi: Eleven kan trekkes ut til en muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Eksamen skal ha forberedelsesdel.

Eksamen for privatister

Sosiologi og sosialantropologi: Privatisten skal opp til en muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Fylkeskommunen avgjør om privatister skal få forberedelsesdel ved lokalt gitt eksamen.